

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: NÁRAY MIHÁLY

FALON INNEN, FALON TÚL ÉSZAK-ÍRORSZÁGBAN

A híradásokban ma mindennapi témává léptek elő a világszerte megtalálható biztonsági kerítések és falak. Leginkább a nemzetközi migráció miatt épülnek a Rio Grandétól Ceután át a Balkánig és Magyarorszáig, míg korábban pont ellentétesen: a disszidálás megelőzésére alkalmazták a kommunista diktatúrák. A berlini fal és a vasfüggöny azonban már negyedszázada a múlté. Van azonban egy európai térség, ahol a falak dacolnak az évtizedekkel, és messze túléltek korábbi versenytársaik leomlását

A Dublinból Belfast irányába tartó autópályán suhanva lankadatlan figyelemmel épp kiszúrhatunk egy táblát, mely Észak-Írországból köszönti az utazót. Más azonban nem emlékeztet, hogy elhagytuk a sziget nagyobbik részét elfoglaló Ír Köztársaságot – hacsak nem a kilométer helyett mérföldben feltüntetett sebességkorlátozások.

Ugyanezt az utat két évtizeddel korábban megtéve, megerősített katonai állások és ellenőrző pontok sora tette volna nehézkessé a belépést, ha ugyan bárki is be akart volna lépni a „Bajok” által sújtott területre. Ám az 1998-as nagypénteki egyezmény óta a helyzet jócskán megváltozott. Mindkét fél belefáradt a kilátástalan polgárháborús helyzetbe, és komoly politikai reformok után elásták a csatabárdot – legalábbis a felszínen.

Gyógyuló Belfast

Belfast forgalmas belvárosában sétálva vendégekkel tömött, jókedvű pubokban ihatunk, jó néhány turistával is találkozhatunk, sőt a robbantások miatt korábban eltüntetett szemetesek is visszakérültek az utcákra. Persze a város messze van már a 19–20. századi fénykorától, amikor textilipara és hajógyártása a Brit Birodalom egyik kiemelkedő ipari centrumává tette, de a kikötői negyed lerobbant dökkjai barnamezős beruházások keretében egymás után újulnak meg. Ékes példájuk a valaha a Titanicot építő Harland & Wolff-üzem helyén fontmilliókból létesített, ultramodern Titanic Belfast Centrum. A tendenciát jelzi, hogy 2013-ban a britek Észak-Írországra szervezték a G8 csúcstalálkozót is, mely után Obama így nyilatkozott: „Belfast egy más város. Az elhagyott gyárakat újjáéptítették. A korábbi ipari negyedek újjászülettek. Látogatók érkeznek mindenhonnan...” Ugyanakkor a biztató fellendülés mögött sokkal inkább a bőkezű londoni kormányzati támogatások állnak, semmint a térség nehézkesen saját lábra álló gazdasága.

Mindkét fél belefáradt a kilátástalan polgárháborús helyzetbe, és komoly politikai reformok után elásták a csatabárdot – legalábbis a felszínen.

A FALLS ROAD

Belfastban a republikánusok főutcája mentén, amíg a szem ellát, graffitik sorakoznak. Míg régebben direkt szeparatista üzenetek uralkodtak, ma inkább a republikánusok értékvilágát jelenítik meg, függetlenséget, emberi jogokat és szociális érzékenységet hirdető témák az általánosak. A képek között a „Bajok” emlékéből turisták fuvározásával hasznot kovácsoló belfasti taxisok hirdetése is látható

STOP TORY CUTS!

Az ír nacionalista Sinn Féin – mint a korábban háttérbe szorított, szavazójoggal a cenzus miatt nem rendelkező, szegényebb írek pártja – ma is erőteljes szociális programot fogalmaz meg, itt éppen a konzervatívok megszorításai elleni tiltakozásra buzdítja

NEM MINDIG VOLT ZSÁKUTCA...

Az utcát a Derryben kirobbanó „Bajok” során vágták félbe e diszkrét fallal. A túloldalon – mint az ott lobogó „Union Jack”-ből is sejthető – már a lojalisták városnegyede kezdődik. Derryben a Foyle-folyó nyugati oldalán (az óvárosban) a katolikusok vannak többségben, de itt is található egy kis lojalista zárvány. Jelmondatuk sokat mondó: „No surrender!” – „Nem adjuk meg magunkat!” (előző oldalpár)

Republikánus képtár

Ha azonban a belvárosból, illetve a prosperáló kikötői negyedből kissé arrébb, Nyugat-Belfastba sétálunk, a kép jelentősen megváltozik. A rendőrség megerősített járművei sűrűn hajtanak el mellettünk, mígnem megérkezünk a Falls Road vidékére, ami a republikánusok vagy nacionalisták (azaz a magukat inkább írnek tekintő katolikusok) városnegyede. Az út kezdetén a hírhedt Divis-toronyház áll, melyet a legutóbbi időig a brit biztonsági erők használtak megfigyelőpontnak, ugyanis onnan mind a republikánus, mind pedig a lojalista negyedet jól szemmel lehet tartani.

Az út mentén húzódó falakon sokatmondó festmények sorakoznak. Amellett, hogy a képek az éledező turizmus számára is érdekesek, a helyiek identitásának egyik fontos megjelenítései, különösen azután, hogy a polgárháború lezárult, és a felszínen törekény politikai egyensúly uralkodik. A „Bajok” idejének durva angol- és protestáns-ellenes festményei

AZ ÍR FÜGGETLENSÉG HŐSEI

A belfasti falfestményeken legtöbbször az IRA politikai okból internált tagjai mint mártírok jelennek meg. A „Bajok” idején a brit kormányzat számos ír függetlenségi aktivistát és harcost börtönzött be a Long Kesh-i és armaghi börtönök H alaprajzú épületeibe („H-Block”).

A börtönben zajló törvénytelen bánásmód ellen tiltakozva többen is ellenálltak. Az első közülük a képen látható Kieran Nugent volt. 1981-ben többen is éhségsztrájkba kezdtek, akik közül tízen életüket veszítették. A leghíresebb Bobby Sands volt, akit az éhségsztrájk közben parlamenti képviselővé választottak

SZOLIDARITÁS

A „Bajok” elcsendesülése után a Falls Road falfestményei között egyre több, az írekéhez hasonló függetlenségi és emberjogi téma jelent meg. A republikánus alkotók több képen is kifejezik szolidaritásukat a palesztinokkal, például a Gázai övezetben uralkodó háborús helyzet ellen tiltakozva

ugyan már eltűntek, de a jelenlegiek is jól kifejezik a függetlenség-párti ír gondolatrendszert, azt tágabb keretekbe (emberi jogok és szabadság) ágyazva. Így jelenhettek meg a falakon a palesztinokkal kifejezett szolidaritást, vagy a 20. század emberjogi harcosait (Martin Luther King, Nelson Mandela) ábrázoló festmények is. Mindezek mellett persze megmaradt néhány kép, amelyek valóban a „Bajok” egyes eseményeinek szomorú mementói: az éhségsztrájk során meghalt ír politikai fogvatartottak portréi, vagy a tüntetések során a biztonsági erők által megölt áldozatok képei. A Falls Roadon tovább sétálva elérhetjük a beszédes nevű Rebell's Rest pubot – ahová nem ajánlatos a lojalistáknak betérniük –, és persze az írek legfőbb politikai szervezete, a Sinn Féin főhadiszállását is.

... a világszerte ismert IRA mellett nem kevesebb merényletet követett el a két uniópárti szervezet, az UVF (Ulster Volunteer Force) és az UDA (Ulster Defence Association) is.

Lojalista fellegvár

Pár száz méterrel arrébb húzódik a Shankill Road, mely viszont a lojalista kemény mag otthona. Errefelé sokkal kevesebb és talán kevésbé ötletes falfestmény látható, ám annál több brit és északír zászló lobog, jól kifejezve, hogy a közhiedelemmel ellentétben az anglikán-lojalista fél a militánsabb.

Például a világszerte ismert IRA mellett nem kevesebb merényletet követett el a két uniópárti szervezet, az UVF (Ulster Volunteer Force) és az UDA (Ulster Defence Association) is. Ennek magyarázata, hogy a túlnyomórészt katolikus Ír-szigeten sokkal inkább érzik fenyegető veszélynek az egyesülést és anglikán identitásuk elvesztését, mint a nacionalista katolikus írek. Ezért is hírhedtek a republikánus kemény mag által provokációnak tekintett felvonulásaik: az Orániai Rend vagy az Apprentice Boys ünnepi menete, melyek a katolikus és írekkel együttműködő II. Jakab elleni ellenállásról, valamint az Orániai Vilmos általi legyőzéséről emlékeznek meg minden évben. A szimbólumok jelentőségét mutatja, hogy a belfasti városi tanács 2012-es döntése – miszerint az Egyesült Királyság zászlaját nem mindennap, hanem csak a 12 kötelező ünnepnapon vonják föl Belfastban – ellen az elmúlt három évben is folyamatos, különböző intenzitású tüntetések, gyújtogatások történtek lojalista részről.

REBELLISKOCSMA

A két ellentétes csoportnak nemcsak külön iskolái és sportklubjai, de pubjai is vannak. Mindez konzerválja és továbbörökíti az évszázados ellentéteket

Szigorú „békevonal”

Miközben a Falls Roadtól a Shankill Roadhoz szeretnénk átjutni, egy elhagyatott, senkiföldje-jellegű helyre érkezünk, ahol csak a szakadatlan ír eső hullik, de forgalommal, járókelőkkel egyáltalán nem találkozunk, sőt egy több kilométeres, 4-5 méter magas falba ütközünk. A falakat az 1970-es évektől kezdve emelték, a tervek szerint ideiglenesen, s nemcsak itt, hanem Belfast egyéb területein, sőt Észak-Írország más városaiban (Derry, Portadown) is. Ám itt nem egy népcsoport kívül- vagy belültartása volt a cél, hanem a két közösség (republikánusok és lojalisták) elkülönítése. Épp ez a magyarázata, hogy a vidéki területeken sokkal egyértelműbben szétváló (külön falvakban, külön megyékben élő) két csoportnak nem volt szüksége falakra – ellentétben a kevert nagyvárosokkal.

A falépítési akciónak jól csengő nevet is találtak: békevonálnak vagy békefalnak nevezték el a két közösséget fizikailag is szétválasztó építményt. A „Bajok” évtizedeken át tartó időszakában mindez talán nem volt meglepő, de majd két évtizeddel a nagypénteki egyezmény után az „ideiglenes” falak még mindig állnak, alig néhány helyen – s szigorúan sötétedésig bezárolag – átjárást engedve a két városnegyed között.

A helyzet Derryben annnyival jobb, hogy a Foyle-folyó komolyabb elválasztótényezőt jelent a katolikus nyugati part és protestáns keleti part között. Ám, hogy bonyolultabb legyen a kép, a lojalisták-nak van a nyugati parton is egy kisebb, természetesen fallal körülvett városnegyede, ahová szintén csak napközben nyitva tartó, szűk

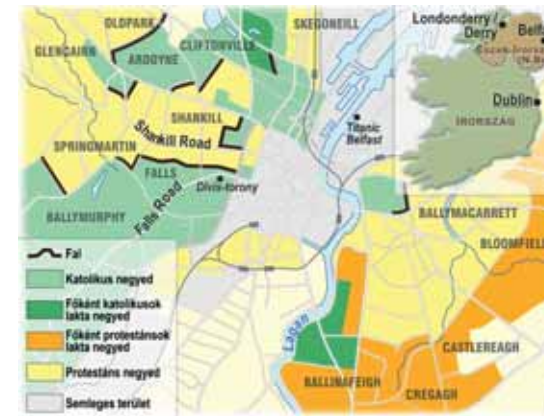
Itt nem egy népcsoport kívül- vagy belültartása volt a cél, hanem a két közösség (republikánusok és lojalisták) elkülönítése.

SZABAD DERRY

A „Bajok” 1969-ben Derry városában kezdődtek. Az utcai összecsapásokra válaszul a várost megszállták a brit biztonsági erők, de ahelyett, hogy az ellentéteket csillapították volna, a protestáns oldalra álltak. Erre válaszul Derry katolikus negyedében a függetlenségek elbarikádozták magukat, megalapítva „Szabad Derry”-t, ahová briteknek nem volt ajánlatos a belépés, a területet az IRA önkéntesei felügyelték. Mára a környék átrendeződött, de a „Szabad Derry” határában álló ház tűzfalát mementóként meghagyták (balra)

BELFASTI „BÉKEVONAL”

A Nyugat-Belfastot kettészelő, erős eufemizmussal békevonálnak nevezett, 4-5 méter magas falon néhány helyen van csak átjáró, melyeket sötétedéskor szinte kivétel nélkül bezárnak, elkerülendő a republikánus és lojalista kemény mag közötti tetteleges konfliktusokat

A MOZAIKOS BELFAST

DERRY TŰZFALAI

Belfasthoz hasonlóan Derry katolikus kemény magja, a Bogside tűzfalait is a „Bajokat” megjelenítő festmények borítják. Az egyik híres képen a brit biztonsági erők kommandósa látható, aki az „Operation Motorman” fedőnevet viselő akció közben – házkutatás címén – egy lakás ajtaját töri be

bejárat vezet. Ráadásul a katolikusok felett aratott 1689-es diadalt ünneplő Apprentice Boys felvonulását is a nyugati parti városfalakon tartják. Nem véletlen, hogy a falak alatt elterülő katolikus negyedben vették kezdetüket a „Bajok”, és időnként ma is felforrósodik a hangulat. Még a város neve sem egyértelmű, hiszen a lojalista vagy angol híradásokban inkább Londonderryként szerepel, míg az írek egyértelműen csak Derrynek nevezik. Ezért is találkozhatunk a város felé közeledve olyan közlekedési táblákkal, ahol a London előtagot rendre lesatírozzák az ír nacionalisták a város nevéből.

Távolból persze a helyzet kevésbé látszik bonyolultnak, így a politika szintjén – mind Londonban, mind Észak-Írország helyi vezetésében – deklarálták, hogy a falakat el kell tüntetni, sőt 2023-as határidőt is szabtak a végrehajtására. A felmérések azonban azt mutatják, hogy a „békevonalak” közelében lakók számára ma is biztonságot jelentenek a magas beton-vas erődítések. A felvonulásokkor vagy akár csak a Glasgow Rangers- és Celtic-mecsek alkalmával ma is gyakran fellángolnak az indulatok, és senkinek sem hiányzik, hogy a házat megdobálják, vagy este, hazafelé tartva megtámadják. Ettől függetlenül a fiatalokkal szóba elegyedve nem az engesztelhetetlen ellentétéről hallhatunk, hanem sokkal inkább a békés, normális mederben zajló életről.

Párhuzamosan, elválasztva

Ám a szembenállás a „Bajok” elmúltával is fennmaradt és érzékelhető. Ennek elsődleges oka, hogy a két társadalmi csoport teljesen elkülönült, párhuzamos életet él. Már kisgyermekkorban meghatározóak a családi tradíciók, melyeket elmélyít és áthághatatlaná tesz az iskolai oktatás, hiszen szinte kizárólag a csoportnak megfelelő, állami unionista vagy egyházi nacionalista intézményekbe íratják a gyerekeket. Az oktatásban szinte elhanyagolható keveredés így jócskán megerősíti mindkét identitást. Mindemellett a két csoportnak megvannak a külön sportpályái és klubjai, játszóterei és pubjai.

Az oktatásban szinte elhanyagolható keveredés így jócskán megerősíti mindkét identitást. Mindemellett a két csoportnak megvannak a külön sportpályái és klubjai, játszóterei és pubjai.

VÉRES VASÁRNAP

Derryben zajlott le a „Bajok” legtragikusabb eseménye: 1972. január 30-án a brit alakulatok erőszakkal oszlattak fel egy több tízezres tüntetést, melynek során tizennégy tüntető életét veszítette. Mindkét tűzfalon ennek eseményei láthatók. A jobb oldali festmény fénykép alapján készült, amint az egyik haldokló sebesültet próbálja Edward Daly atya menekíteni

pubjai. Nem meglepő, hogy a vegyes házasságok aránya is elenyésző, tehát nem történik a családokban sem keveredés. A különböző társadalmi szervezeteknek (Orániai Rend, Sinn Féin stb.) pedig nincs nehéz dolga, ha a két teljesen elkülönülő csoportot identitásukra hivatkozva próbálja meg maga mögé állítani. Derryben szállásadónk, miután elmondta a „politikailag korrekt” álláspontját, kissé belemelegedve hamarosan előkerültek a „Véres Vasárnapról” szóló filmet és hasonló írpárti alkotásokat megjelenítő tablók, melyeket az utóbbi időkben jobbnak lát már nem a falon, közszemlén tartani, de azért saját szobájában gondosan őrizi.

Ingatag keretek

A demográfiai kilátások a katolikus írpártiak arányának lassú növekedését mutatják. Így hosszú távon elképzelhető, hogy pár évtized múlva ők kerülnek többségbe a nem pontosan körülírt státuszú (se nem ország, se nem tartomány) Észak-Írországbán. A politikai álláspontok azonban nem ilyen egyértelműek. Az ír vagy republikánus pártokra szavazó katolikusok sem foglalnak egyértelműen állást a terület hovatartozásáról. A brit útlevel, a szociális juttatások és London gazdaságélénkítő tevékenysége számukra is nyomós érv, így feltételezhető, hogy egy, az Unióról szóló népszavazáson a nacionalista pártra szavazó katolikusok sem egyöntetűen állnának ki a sziget egyesítése mellett.

Az ország rész instabilitásához határai is hozzájárulnak, hiszen az 1920-as években nem tudtak a britek és az írek megegyezni, így végül a hat régi megye határa lett egyben az államhatár is, tekintet nélkül az etnikai-kulturális és természeti tényezőkre. Így fordulhat elő, hogy a térség déli és nyugati megyéi katolikus többségűek, vagy hogy a határ félbevágta Derry vonzáskörzetét, így az ír oldalon Lettérkenny gyors fejlődésnek indult, és előnyt kovácsolt a térség tradicionális központjának Észak-Írországhoz csatolásából. Ám az Írországhoz tartozó Donegal megye sem járt jól a határokkal, ugyanis szinte exklávévá vált, és csak egy igen szűk sávban csatlakozik az ország többi részéhez, ezáltal még periférikusabbá vált a helyzete, és így egyértelműen Írorság legszegényeb térsége.

RENDŐRI JELENLÉT

Az északír nagyvárosokban kis túlzással minden utcáson találkozhatunk a fokozott rendőri jelenléttel. Persze a belfasti rendőrség nem hasonlítható a klasszikus viccek alanyait is jelentő londoni bobbykhoz. A magas falaival inkább erődre emlékeztető rendőrkapitányság, valamint a rácsokkal megerősített, robusztus rendőrautók nemcsak az elrettentést szolgálják, kézzelfoghatóvá téve a hatalom jelenlétét. A közelmúltig jellemző pokolgépes merényletek ellen a rendőrök számára is védelmet nyújtottak

Az országrész instabilitásához határai is hozzájárulnak, hiszen az 1920-as években nem tudtak a britek és az írek megegyezni, így végül a hat régi megye határa lett egyben az államhatár is, tekintet nélkül az etnikai-kulturális és természeti tényezőkre.

LOJALISTA ÚTPADKA

Le se lehetne tagadni, hogy Derry unionista negyedében járunk, ugyanis még az útpadka is a „Union Jack” színeiben pompázik. Természetesen a háttérből nem hiányozhat az Egyesült Királyság és Észak-Írország lobogója sem. Az apróbb jelekből is jól érzékelhető, hogy – a közhiedelemmel ellentétben – az írekkel szemben az unionisták féltik erősebben identitásukat

A falak még állnak...

Geopolitikai sorozatunk támogatója a

A prosperáló belfasti beruházásokat, a G8 csúcstalálkozó megrendezését és a bizakodó – jórészt fiatal – lakosságot látva a jövő akár biztatónak is tűnhet. A katolikus és protestáns erők között törekény politikai egyensúly alakult ki, melyet a „Bajokba” belefáradt társadalom is többé-kevésbé elfogad, sőt támogat. Éppen ezért Észak-Írország helyzete a korábbiától sokkal stabilabbnak látszik, és mostanában nem fog komolyan napirendre kerülni a Londontól való elszakadás. A társadalom mélyebb rétegeiben azonban az ellentét még mindig tovább él, a felvonulások, provokációk továbbra is zajlanak, és az élet legtöbb területén teljesen elkülönülő csoportok szilárdan őrzik identitásukat.

„Napjaink eseményeinek vékony hamurétege alatt szüntelenül ott fortyog az ír történelem 800 évének mindig kitörésre kész, tűzforró lávája.”

Sokak szerint a „békefalakra” még mindig szükség van: erősen kétséges, hogy 7 év múlva le tudják-e majd bontani. T. B. Maculay, a 19. századi híres brit történétíró írek kapcsán elmondott szavai ma is igazak: „Napjaink eseményeinek vékony hamurétege alatt szüntelenül ott fortyog az ír történelem 800 évének mindig kitörésre kész, tűzforró lávája.” ☺

